

alokuvia itsestään ja koi-
n ystävineen kalassa jär-
on nyt kulunut viisi vuot-

o Väikki

mitukseen 30.10.2006,
06.

Pirjo Saarinen

Koli - mielen arkaainen vaaramaisema

"Vain tosi on pysyväistä."
– Eero Järnefelt

"Ja se on tämä Kolin näköalan kaksinaisuus ja sen miltei symbolinen luonne, joka tekee sen niin sattuvaksi ja joka taiteellisen kauneuden ohessa antaa sille enemmän aatetta, kuin mikä tavallisessa maisemassa on tavattavana" (Lukkarinen & Waenerberg 2004). Tähän Juhani Ahon lausahdukseen Koli-vaaralta avautuvasta maisemasta kiteytyy artikkelini ajatuskulku. Eero Järnefelt puolestaan maalasi kymmeniä tauluja Kolin vaaramaisemista, jotka olivat vaikuttaneet lähtemättömästi hänen mieleensä. "Vain tosi on pysyväistä", oli Järnefeltin taiteen tunnuslause (Oinonen-Edén 1984; Sarajas-Korte 1989). Oinonen-Edénin mukaan Järnefelt tarkoitti lausahduksellaan sitä, että "totuus oli ehdotonta luonnon todellisuutta". Artikkelissa pohditaan, millaisia psykologisia ulottuvuuksia tällaisella totuuden määritelmällä voisi olla.

Vaaramaiseman innoittamaa taidetta

Koli kuului kunnioitusta herättävänä kohteena paikallisiin pakanallisiin palveluskohteisiin (Oinonen-Edén 1984). Sen huipulla uskottiin elävän haltijavoimia, "Kolin korkeat isännät, Mustarinnan murhat miehet", joilta pyydettiin esimerkiksi saalisonnea. Ehkä juuri tästä syystä Koli-vaarojen asuttaminen tapahtui hitaasti ja pakanallinen kansanusko eli seudulla 1800-luvun lopulle saakka. Niin sanotun karelianismin kaudella 1890-luvun lopulla tapahtui Kolin taiteellinen löytäminen. Kolin vaaramaisemien lähtemätöntä vaikutusta ovat taiteessaan kuvanneet muun muassa karelianismin aloittajaksi mainittu Akseli Gallén-Kallela, Venny Soldan-Brofeldt, Pekka Halonen, I. K. Inha, Jean Sibelius sekä jo edellä mainitut Juhani Aho ja Eero Järnefelt. He kaikki kuuluivat karelianisteihin, mutta jälkikare-

lianismin kausi jatkui vielä pitkään seuraavalla vuosisadalla.

1. Juhani Aho – Iyrynen prosaisti

Kirjailija Juhani Aho oli jo nuoruudessaan innostunut Kalevalasta, mutta matka Karjalaan vuonna 1892 yhdessä nuoren vaimon Venny Soldan-Brofeldtin ja taiteilijatoveri Eero Järnefeltin kanssa teki Ahosta varsinaisesti karelianistin. Hannes Sihvo (1969) on määritellyt "karelianismin" seuraavasti:

"Karelianismi on kalevalaiskarjalainen myytti, sielunmaisema, unelma ajasta jota ei sellaisenaan ole ollut kuin kareliaanien unelmissa, mutta jossa on niin paljon todellisuudenkin sidettä, että se on voinut säilyä sukupolvesta toiseen. Karelianismia voi tällaisena psykologisena ja myyttisenä kuvitelmana verrata vaikkapa ihmiskunnan yhteiseen paratii-

siunelmaan, skandinaavien viikinki- ja saaga-aikojen näkyihin tai kuvitelmiin muinaisesta antiikin Hellaasta.”

Kaipuusta paratiisiin on oivallinen esimerkki Ahon Pariisissa vuonna 1889, jo ennen hänen Koliilla käyntiään, tekemä lastu ”Kosteikko, kukkula, saari” (Aho 1956), jossa muistellaan surun sävyttämin sanoin kotoisia maisemia; vuoria, kukkuloita ja sinertäviä järviä kuin näkymätöntä, kaukaista onnelaa:

”Ne ovat surullisia sellaiset hetket, ja niihin on kaipaus kätkeyty. Mutta niitä muistellee mielellään. Ne hienontavat ja puhdistavat, ja ne herättävät halua sopuun, sointuun ja rauhaan.

Varsinaisesti kalevalaisen elämäntunnon, karelianismin, innoittamana ilmestyi vuonna 1897 erämaiden asuttamista sekä haltijauskon ja kristinuskon välistä taistelua kuvaava proosateos *Panu*, jonka tapahtumat sijoittuvat Koli-vaaran maisemiin. Pyrkimyksestä kalevalaisen kansanuskon ja kristinuskon yhteensovittamiseen ja keskinäiseen rauhaan kertoo puolestaan Ahon seuraava, myös karelianistinen romaani *Kevät ja takatalvi* vuodelta 1906. *Panu*-romaanissa kerrotaan, kuinka uudisasukas Panun emännän kasvatityttö ja metsästäjä Karin kihlattu Annikki syöksyy koskeen tultuaan kristityn voudin häpäisemäksi. Nuoren naisen ruumis löydetään vasta kevään koittaessa kosken suvantoosaaren rantaan ajautuneena. Saareen hänet haudataan ja saattolauluksi esitetään laulajan yöllä näkemä uni. Uniruno kertoo luonnon pyhittävästä rauhasta (Aho 1956).

Ei oo kuollut, ei kaonnut,
ei vesihin vierähtännä –
Ota, poika, pyydyksesi,
Kari, jousesi kopaise.
Sua oottavi omasi, sua impyes, ilosi,
viljateille viedäksensä,
kupehellas kulkeaksi –
Otti Mielikki omaksi, tyttärensä Tapio
– Hyvä siell’ on ollaksensa,
asuaksensa ihana.

2. Eero Järnefelt – maiseman ymmärtäjä

Taidemaalari Eero Järnefelt oli syvälinen suomalaisen maiseman tulkitsija. Päiväkirjassaan hän kirjoitti, että taiteen tehtävä oli hakea sitä, mikä luonnossa pääasiallisesti oli ihmiseen vaikuttanut, ja yksityiskohtia vähentämällä tuoda esille sen oikea muoto (Sarajas-Korte 1989). Hänen maisemamaalauksiaan pidetään lyyrisenä luonnonrunoutena. Taiteilijan pyrkimyksenä oli paitsi kuvata luontoa myös ymmärtää sitä (Valkonen 1984). Järnefelt maalasi lähes viisikymmentä Koli-aiheista teosta (Sinisalo 2001). Ehkä tunnetuin on vuonna 1899 maalattu panoraamakuvaus ”Syysmaisema Pielisjärveltä”, jota pidetään hänen maisemataiteensa huippusaavutuksena.

Waenerberg (2004) pohtii, kuinka Järnefeltin ajatukset maisemasta muistuttavat antiikin puhujan ja ajattelijan Ciceron käsityksiä: korkea näköalapaikka on edellytys luonnon kokemiselle maisemana ylipäänsä, ja se tekee mahdolliseksi maiseman kokemisen myös henkisenä synteensä. Waenerberg lainaa säveltäjä Jean Sibeliuksen päiväkirjamerkintöjä. ”Koliilla! Yksi elämäni suurimmista kokemuksista. Suunnitelmia. La Montaigne!” Samanlainen vuoristomaisemaan liittyvä menetyksen, surun ja tuskan kokemus, mutta samalla sekä luovuuden että henkisen synteensä lähde on kuvattu Herman Hessen pienoisromaanissa *Gertrud* vuodelta 1910. Vuoristossa lomailevan säveltäjä Kuhnin soinnut syntyvät hänet loppuelämäksi syvästä traumakokemuksesta vapauttavan unen jälkeen (Hesse 2005).

Waenerberg jatkaa pohdintaansa, että Järnefeltin ajatuksen hahmottaminen vakavamin antaa hänen taiteensa mottona pidetylle lauseelle ”toden pysyvyydestä” samaa ajatuksen syvyyttä kuin on Ahon kuvauksessa Kolin maiseman ”symbolisesta luonteesta”. Tosi ei ollut Järnefeltille pelkästään aistihaivaintoa, vaan sen taakse kätkeytyvää syvempää totuutta. Jo Goethen ja varhaisen romantiikan ajatus oli ollut, että katsoa ei ole sama kuin nähdä. Waenerberg käyttää Järnefeltin

päiväkirjamerkintöjä luojaa meditatiiviseksi iher

”Maisemamaalaus on ajatus – –. Käytännöllis mintu vetää puoleensa, ja tapauksista huvitetut, semaa. Maisema on haavavistaa syvyyksiä, aavis Se on ikuisen kaipaukse

3. Hugo Simberg

– lyyristen unikuvien ma

Hugo Simbergin opetta Kalevalasta suuren innoittamana maalari Akseli Gallén-Kden erämaa-ateljeessa, maalasi vuonna 1895, kuuluisan työnsä ”Halla ei katsota kuuluvankaa lianisteihin, niin olettarsai oppi-isältään varmas teita.

Taiteellisen intonsa kvoimansa Simbergin kerriensä kollektiivisesta rnaissuomalaisesta mieli maailmasta (Kämäräine taiteen omaperäisyys harmoniasta ajan hengepsykyen välillä (Sarajas-taiteellaan on siis vahva ytasia- ja kuvamaailmaar pohjoismaisessa saagaminkin. Sarajas-Korten taiteessa on tunnistett kaisoiva ote. Kuvauksikään kuin irtoaa arkitod ajattomuuden alueelle ”vain tosi on pysyväistä” lista työtä prosessoitaa

Simbergin tuotannoss ma oli taustana unenke tapahtumille. ”Halla”-tesanoi, että ”hallaa esitti mishahmo, joka on ruunen, ihonvärisin ääriviivo

ymmärtäjä

väläinen suosiväkirjassaan oli hakea sitä, oli ihmiseen lähentämällä Sarajas-Kortea. Taiteilijan tuontoa myös 4). Järnefelt aiheista teutu on vuonvaus "Syys-tään hänen tuksena.

uinka Järne-stuttavat an-eron käsityk-ellytys luon-äänsä, ja se kokemisen enerberg lai-iväkirjamer-rimmista ko-Montaigne!" n liittyvä me-mus, mutta nkisen syn-an Hessen delta 1910. äjä Kuhnin näksi syväst-tavan unen

sa, että Jär-n vakavam-ona pidetyl-samaa aja-uvauksessa tuonteesta". ään aistiha-vvää syvem-isen roman-ei ole sama Järnefeltin

2006), 25(4)

päiväkirjamerkintöjä luonnehtiessaan taiteilijaa meditatiiviseksi ihmiseksi:

"Maisemamaalaus on ikään kuin sanaton ajatus – –. Käytännölliset ihmiset, joita toiminta vetää puoleensa, jotka ovat historiasta ja tapauksista huvitetut, eivät ymmärrä maisemaa. Maisema on haaveksiva ajatus, joka aavistaa syvyyksiä, aavistaa ijankaikkisuutta. Se on ikuisen kaipauksen taide."

3. Hugo Simberg

– *lyyristen unikuvien maalari*

Hugo Simbergin opettaja oli Kolin kävijä ja Kalevalasta suuren innoituksen saanut taidemaalari Akseli Gallén-Kallela, jonka Ruoveden erämaa-ateljeessa, Kalelassa, Simberg maalasi vuonna 1895, vain 21-vuotiaana kuuluisan työnsä "Halla". Vaikka Simbergin ei katsota kuuluvankaan varsinaisesti karelianisteihin, niin oletukseni mukaan hän sai oppi-isältään varmasti myös näitä vaikutteita.

Taiteellisen intonsa kohottajan ja henkisen voimansa Simbergin kerrotaan löytäneen esiisiensä kollektiivisesta muistivarastosta: muinaissuomalaisesta mielikuviutus- ja uskomusmaailmasta (Kämäräinen 2001). Simbergin taiteen omaperäisyys kertoo harvinaisesta harmoniasta ajan hengen ja taiteilijan oman psyyken välillä (Sarajas-Korte 1989). Hänen taiteellaan on siis vahva yhteys lapsuuden fantasia- ja kuvamaailmaan samalla tavalla kuin pohjoismaisessa saaga-perinteessä yleisemminkin. Sarajas-Korteen mukaan Simbergin taiteessa on tunnistettavissa tietoinen arkaisoiva ote. Kuvauksen tarkkapiirteisyys ikään kuin irtoaa arkitodellisuudesta ja siirtyy ajattomuuden alueelle. Järnefeltin sanoin "vain tosi on pysyväistä" tällä tavalla taiteellista työtä prosessoitaessa.

Simbergin tuotannossa kumpuileva maisema oli taustana unenkaltaisille näkymille ja tapahtumille. "Halla"-teoksesta taiteilija itse sanoi, että "hallaa esittää varsin tyylitelty ihmishahmo, joka on ruumiiltaan täysin valkoinen, ihonvärisin ääriivoin – –. Ruoveden kuk-

kulat muodostavat horisontin: lähinnä etualalla mustanvihreä havumetsä, sitten lehtimetsäkumpu, voimakkaan keltainen, syksyinen ja lopuksi kukkiva kumpare. Olen yrittänyt saada siihen kauniin värivaikutelman."

"Hallaa" kuten useita muitakin Simbergin teoksista on pidetty luonnon personifikaationa (Valkonen 1984). Sen kalmankalpeaan hahmoon punoutuvat taiteilijaa askarruttaneet elämän ja kuoleman mysteerit. Simbergin maalauksissa kuolema on kuitenkin kuvattu lempeäksi ja esimerkiksi piruparat jopa traagisiksi. "Hallaa" kaksi vuotta vanhemmassa teoksessa "Tuuli puhalttaa" vaaramaiseman yllä ohikiitävät pilvet, tuulessa taipuvat puut ja aaltojen rytmillinen liike heijastavat nekin luonnon henkistä elämää. Teoksen symboliikka on lähellä muinaissuomalaisia lyyrisiä lauluja (Kämäräinen 2001). Näin ajatellen Simbergin taiteessa voidaan tunnistaa ja nähdä myös runonlaulajien perintöä.

Arkaainen mielenmaisema

Edellä on kuvattu esimerkkejä vaara- tai vuoristomaiseman innoittamasta arkaaisesta esteetikasta. Arkaainen mielenmaisema voidaan ymmärtää, luonnollisesti muiden tulkintojen ohella, myös niin sanotun univalkokangas-käsitteen (dream screen) avulla. Bertram Lewin (1953) kuvasi myöhemmässä univalkokangasta käsittelevässä artikkelissaan univalkokankaan olemusta siten, että se ei ole pelkkä unikuvien taustamatriisi, vaan se voi edustaa myös itsenäistä viettitydytystä. Hänen mukaansa dream screen -ilmiö voi siten sisältää symbolisessa kokonaisuudessaan myös oidipaalisia tasoja. Johannes Lehtosen (1994) mukaan rauhaa ja tyydytystä tuovaa olotilaa edustavan univalkokankaan kehittyneittä muotoa voi nähdyssä unessa kuvata kumpuileva maisema. Arkaainen uni- tai runosymboli voikin olla sekä tunturi-, mäki-, vaara- tai vuoristomaisema (Saarinen 2003).

Olen aikaisemmissa artikkeleissani pohtinut univalkokangas -ilmiön suhdetta esteettisiin kokemuksiin (Saarinen 2003; 2005a,b;

2006). Olen ehdottanut, että sekä kirjallisuuden että kuvataiteen lyriset ja runolliset "sielunmaisemat" voidaan tulkita myös varhaisen rauhaa ja tyydytystä tuovien arkaisten kokemusten esteettisiksi toteutumiksi. Kirjailijan assosiaatioiden liittymistä univalkokangas-ilmiöön on pohdittu myös tuoreessa Olli Jalosen väitöskirjassa kirjoittamiseen liittyvän oivalluksen ja onnellisuuden tunteen osalta (Jalonen 2006). Arkaaisen symbolin kerroksellisuutta (Lewin 1953) voisi mielestäni kuvata esimerkiksi seuraavasti. Syvin ja kuitenkin ilmiön tietoinen esiintymismuoto on niin kutsuttu Isakowerin ilmiö. Monet taiteilijat ovat kuvanneet luomistyönsä innoittajaksi Isakowerin ilmiöksi tulkittavia hallusinatorisia kokemuksia (Saarinen 2005b). Univalkokangas arkaaisine unisymboleineen ja sille rinnasteiset muut arkaaiset symbolit, esimerkiksi arkaaiset runosymbolit ovat ilmiön lähinnä alitajuisesti ja "arkaaisesti koettu" taso. Arkaaiset symbolit ovat kuitenkin kokonaisuuksia ja ne voivat ilmentää myös oidipaalisia ja siten enemmän metaforisia (Rizzuto 2001) ulottuvuuksia.

Pohdin Ahon tuotantoa edellä kuvatusta näkökulmasta käsin. Ahon valittujen teosten esipuheessa Vilho Suomi (1956) tarkastelee hänen taiteensa lähtökohtia seuraavasti:

"Kautta Juhani Ahon koko tuotannon, monista lastuista aina viimeiseen teokseen asti, käy onnellisen ja rikkaita vaikutelmia antaneen lapsuuden kultainen juonne. Kotoisen turvallisuuden tunne on hänen ensimmäisiä suuria nautinnollisia tuntojaan. Äidillä on siinä luonnollisesti osuutensa, mutta on nimittäin omaan merkille pantavaa, melkoisen poikkeuksellisuutensa vuoksi, kuinka isän olemus saa pojan taiteellisessakin fantasiassa aktiivisen osuuden kerta toisensa jälkeen ja aina mitä hienoimmin sävytettynä."

Suomi jatkaa, että suorasanaainen runous soi parhaimmillaan Ahon monissa luonnonlastuissa. Lastu "Muistojen maisema" vuodelta 1912 on kuin taiteellinen testamentti omalle kotiseudulle ja kodille (Saarinen 2005a; 2006). Olen aikaisemmin esittänyt,

että varhaisen, lähinnä äitisuhteeseen liittyvän vuorovaikutuksen suoma tyydytys ja onni ovat tarpeen esteettisen elämyksen tuottamalle rauhan kokemukselle (Saarinen 2003; 2005a,b; 2006). Tämän ajatuksen mukaisesti olenkin tulkinnut Ahon lastun maisemalliset runokuvat esimerkiksi "matalakukkulainen, metsäinen maa" arkaaisia unisymboleja vastaaviksi arkaaisiksi runosymboleiksi (Saarinen 2005a; 2006) ja siten niin sanotun univalkokankaan kehittyneiksi muodoiksi (Lewin 1953; Lehtonen 1994).

"Siitä – vanhan ylikammarini ikkunasta, mistä ei muuta kuin niitty ja niityllä lato ja niityn takana järvi ja järven halki viitotettu tie ja sen perillä matalakukkulainen metsäinen maa."

Samantyylinen matalakukkulainen, metsäinen maa kehystää myös Simbergin edellä kuvattuja unenkaltaisia näkymiä "Tuuli puhalttaa" ja "Halla" sekä samana vuonna maalattua toista työtä "Sallittu". Järnefeltin maisemamaalauksista taas suurin osa on yleviä vaararomaisemia. Kolin maisema esiintyy hänen teoksissaan myös mukailtuna symbolisena maisemana kuten pelkistetyssä teoksessa "Symbolistinen maisema" vuodelta 1894. Järnefeltille maisemamaalaus oli "ikuisen kaipauksen taidetta" (Waernerberg 2004). Hänen teostensa äärellä katsoja kuitenkin tavoittaa rauhan ja seesteisyyden, sillä ikuinen kaipaus on saanut niissä varmistuksen "totuuden pysyvyydestä".

Jos rinnastetaan Ahon ajatukset maiseman symbolisesta luonteesta ja Järnefeltin ajatukset totuuden pysyvyydestä, niin tällaisessa maisemamaalauksessa ei olekaan kysymys realistisesta maisemasta vaan sielunmaisemasta, joka Ahon sanoin "herättää halua sopuun, sointuun ja rauhaan". Samalla tavalla kuin Simbergin maalausten kuolema on lempeä hahmo, voi luonnon helman pyhittävässä rauhasta sanoa kuolemankin kohdatessa, "hyvä siellä on ollaksensa, asuaksensa ihaan" (Aho 1956).

Ark hist kak

Kar
logi
tam
logi
vältä
maa
naar
ja ro
"I
narr
ollut
veel
nain
ylösa
maa
pann
Ka
taus
siä. S
niste
elem
Esim
kuva
leiser
Ahor
ta oli
sen.
sessä
merk
Taula
vo 20
nottu
kosm
Laj
muli f
teluks
Ruijar
lä sijä
aluee
antee
taita l
vinne
joku t

sia. Freud huomauttaa, että tabu-sanana merkitys on kaksinainen. Yhtäältä se merkitsee pyhää, pyhitettyä ja toisaalta kammottavaa, kiellettyä ja epäpuhdasta. Esimerkiksi Australian alkuasukkailla toteemi periytyy joko äidin tai isän kautta. Samanlaiseen klaanieläimestä periytymiseen viittaavat myös Pentikäinen ja Miettinen (2003) pohjoisten kansojen osalta. Freud olettaa, että äidin kautta periytyminen on ollut alkuperäinen tapa, jonka isän kautta periytyminen on myöhemmin syrjäyttänyt. Uskontojen ja lakien synnyssä "matriarkaatti" on siten "patriarkaattia" varhaisempi muoto. Psykodynaamisesti tarkastellen maternaalinen superego "äidin laki" on varhaisempi ja paternaalinen superego "isän laki" myöhäisempi mielen rakenne. Kaikkiin näihin varhaisiin suhteisiin kuuluu kuitenkin myös ambivalenttia destruktiivisuutta. Esteettisyys puolestaan on vaihtoehto ja vastavoima destruktiivisuudelle (Hagman 2002). Koli-vaarojakin voidaan pitää siten sekä ambivalenttien tunteiden että esteettisten kokemusten tyssijana.

Jos tarkastellaan Ahon lastua "Muistojen maisema" edellä kuvatun ja Suomen (1956) luonnehdinnan mukaisesti, voi lastussa nähdä ja kuulla sekä äidinkielen että isänkielen kuvat ja soinnin. Esteettiseen kokemukseen liittyvä mielenrauha on saavutettu silloin kaksinaisella sekä maternaalisella että paternaalisella tasolla (Saarinen 2005a). Asian voi ilmaista myös toisin sanoin. Lastun esteettisyyteen liittyy sekä varhainen arkaainen että myöhempi oidipaalisempi taso. Esteettisen kokemuksen vallassa ambivalentisuus häviää, vaikka rauhantilan lähtökohdat ovat kaksinaisia.

Maiseman pyhyys – pysyvä luonnon todellisuus

Pentikäinen ja Miettinen (2003) ovat tutkineet pyhyden eri ulottuvuuksia ja ilmauksia kalliotaiteessa ja kansanuskossa. Pyhän maisemallinen ulottuvuus on tullut heidän tutkimuksissaan erityisen selvästi esille. Kallioitten ja niihin tehtyjen kuvien yhteys näyttäytyy

sekä henkiselä että fyysisellä tasolla yhtä erottamattomana. Kalliopiirrosten pyhyys leviää myös ympäröivään maisemaan. Kallioitten sakralisoituminen on niin moni-ilmeistä ja universaalia, että sen täytyy heidän olettamuksensa mukaan pohjautua ihmisen mieltämis- ja kokemistapojen fysiologiaan, joka ei ole aika- ja kulttuurisidonnaista, vaan pikemminkin arkkityypistä. Hekin kertovat samalla tavalla kuin Waenerberg, kuinka Sibelius tuntiessaan inspiraationsa lähestyvän, joutuessaan "haltioihinsa" merkitsi päiväkirjaansa "jälleen Himalajalla".

Ukko-jumala ja erilaiset haltijavoimat vaikuttivat kansanuskon mukaan Kolin vaaroilla. Voidaan olettaa, että pyhyys oli jotain, jota koettiin ja nähtiin sekä edelleenkin koetaan ja nähdään Kolia ympäröivässä maisemassa. Vain "tosi on pysyväistä" on edelleen totta samalla tavalla kuin Kolin "kaksinainen, symbolinen luonne" on pätevä luonnehdinta vielä 2000-luvullakin. Maiseman pyhyyttä yleisemmin pohtien Pentikäisen ja Miettisen mukaan (2003) kalliomaalauksiin läheisesti liittyvän muinaismaiseman kautta voimme saada aavistuksen sen mielenmaailman suuruudesta, ulottuvuuksista ja merkeistä, joissa kivikautiset esi-isämme elivät. Käsittääkseni se, että vaikutimme edelleenkin yhtä vahvasti esimerkiksi Kolin maisemien esteettisyydestä, olipa kysymyksessä itse nähty ja koettu maisema, maalaus, valokuva, kirjallinen teos tai maiseman inspiroima musiikki, kertoo kysymyksessä olevan ilmiön ikaikaisesta pysyvyydestä. Mutta mikä voisi psykologisesti selittää tämän esteettisen ilmiön pysyväisluonnetta?

Kuten jo aikaisemmissa kirjoituksissani olen todennut, Sigmund Freud (1910) kuvasi vastakkaismerkityksisiä kantasanoja. Ajatuksensa kantasanojen olemuksesta hän perusti 1800-luvun lopulla vaikuttaneen kielitieteilijä Abelin olettamukseen kielten kehityshistoriasta. Juuri tämä sanallinen ilmiö selittäisi Freudin mukaan unien symboliikassa toisiaan edustavat vastakkaisetkin vaihtoehdot. Kantasanat ilmaisevat esimerkiksi hyvän ja pahan tai poissa ja läsnä olevan samanai-

kaista esiintyminen (1994) jatkoivat, että monitällainen vastakkaismerkitys Heidän mukaan vintolat on kaulalle. Vuoren lautorian myös luoset. Esimerkki vastakkaismerkitys "tuima" – suolat miehen laulun" vastakkaismerkitys nosymboliikkaa

Terve metsä,
terve, metsär.
Täs on poikas
esiin käy hän
kuin tuima tu

Luonnon totuudet että pahalle. Per mukaan luonnon tarkoittanut myös nana kaksimerkitys merkitykset hä. Samoin sanat eri seuduilla joka on sekä jun sija (suullinen Ukko). Kolin maisemien luonne voidaan maiseman as sa hyvä ja paha, mieltä rauhoittav esteettisyys on perustuen se luonteeseen. K maiseman esteeseen ilman uhka mielensä pysyvyys

Artikkeli saapunut hyväksyty 16.10

kaista esiintymistä. Berke ja Schneider (1994) jatkoivat Freudin pohdintoja ja tote-sivat, että monissa kielissä sana "rinta" on tällainen vastakkaismerkityksinen kantasana. Heidän mukaansa ei olekaan ihme, että ravintolat on kautta aikojen rakennettu vuoren laelle. Vuoren laelle on pystytetty kautta his-torian myös luostarit ja muut pyhät rakennuk-set. Esimerkki suomen kielessä esiintyvistä vastakkaismerkityksellisyydestä on sana "tuima" – suolaton ja ankara. Kiven "Metsä-miehen laulun" säkeissä voikin tunnistaa sekä vastakkaismerkityksellisyyttä että arkaaista ru-nosymboliikkaa (Kivi 2000):

Terve metsä, terve vuori,
terve, metsän ruhtinas!
Täs on poikas uljas, nuori;
esiin käy hän, voimaa täys,
kuin tuima tunturin tuuli.

Luonnon totuudessa on sijansa sekä hyvälle että pahalle. Pentikäisen ja Miettisen (2003) mukaan luonnonuskonnoissa sana "pyhä" on tarkoittanut myös epäpyhää. Se on siis sa-nana kaksimerkityksinen. Tabu-sanana vastak-kaismerkitykset ovat samat – pyhä ja epäpy-hä. Samoin sana "koli" tarkoittaa maapallon eri seuduilla korkealla sijaitsevaa paikkaa, joka on sekä jumalan että paholaisen asuin-sija (suullinen tiedonanto, luontokeskus Ukko). Kolin maiseman kaksinainen symboli-nen luonne voidaan pohjimmitaan ymmärtää-kin maiseman arkaaisena ilmentymänä, jos-sa hyvä ja paha, pyhä ja epäpyhä yhdistyvät mieltä rauhoittavalla tavalla. Vaaraimaiseman esteettisyys on pysyvää luonnon todellisuut-ta perustuen sen symboliseen kaksinaiseen luonteeseen. Katsoja voi kokea ja nähdä maiseman esteettisyyden täydessä syvyydes-sään ilman uhkaa sekä samalla kokea oman mielensä pysyvyyden.

Artikkeli saapunut toimitukseen 24.4.2006,
hyväksytty 16.10.2006.

Psykiatria (2006), 25(4)

Kirjallisuus

- Aho, J.** (1956). Valitut teokset. 4. painos. Porvoo: WSOY.
- Berke, J. H. & Schneider, S.** (1994). Antithetical meanings of the "breast". *Int. J. Psycho-Anal.*, 75, 491—498.
- Freud, S.** (1910/1957). The antithetical meaning of primal words. *S.E. XI*. London: Hogarth Press.
- Freud, S.** (1912—1913/1989). Toteemi ja tabu. Jy-väskylä: Gummerus.
- Hagman, G.** (2002). The sense of beauty. *Int. J. Psycho-Anal.*, 83, 661—674.
- Hesse, H.** (1910/2005). Gertrud. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Jalonen, O.** (2006). Hitaasti kudotut nopeat hetket. Keuruu: Otava.
- Kivi, A.** (2000). Runot. Helsinki: SKS.
- Kämäräinen, E.** (2001). Merenpoika Hugo Simberg. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Lehtonen, J.** (1994). Uneksuva ruumis, uneksuva mie-li. Teoksessa: Lehtonen, J. Mielen kellareissa. Tieteiden-välisiä tutkimusretkiä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lewin, B. D.** (1953). Reconsideration of the dream screen. *Psychoanalytic Quarterly*, 22, 174—199.
- Lukkarinen, V. & Waenerberg, A.** (2004). Suomi-ku-vasta mielenmaisemaan. Helsinki: SKS.
- Metsäntutkimuslaitos**, Kolin kansallispuisto, luonto-keskus Ukko.
- Oinonen-Edén, E.** (1984). Kolin taiteilijakareliaanit. *Selvitys* 29.2.1984.
- Paulaharju, S.** (1962). Lapin muisteluksia. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Pentikäinen, J. & Miettinen, T.** (2003). Pyhän mer-kejä kivessä. Jyväskylä: Gummerus.
- Rizzuto, A. M.** (2001). Metaphors of a bodily mind. *Journal of American Psychoanalytic Association*, 49, 535—568.
- Saarinen, P. I.** (2003). Dream screen phenomenon in psychotherapy and artistic work. *Nordic Journal of Psychiatry*, 57, 383—388.
- Saarinen P.** (2005a). Esteettisyys ja mielenrauha. Teok-sessa: Saarinen, P., Lehtonen, K., Miettinen, S., Rajala, R. (toim.), Pintaa syvemmältä. Itä-Suomen Psykoterapiayhdistyksen 25-vuotisjuhlakirja, 255—274. Helsinki: Yliopistopaino.
- Saarinen, P. I.** (2005b). The Isakower like phenomena in relation to aesthetic experiences. Teoksessa: Abelian, M. E. (toim.), *Focus on Psychotherapy Research*, 69—82. New York: Nova Science Publishers.
- Saarinen, P.** (2006). Arkaaista estetiikkaa. *Suomen Lääkärilehti*, 25, 2788—2792.
- Sarajas-Korte, S.** (1989). Maalaustaide 1880-luvulla. Teoksessa: *Ars Suomen Taide*. Osa 4. Helsinki: Otava.
- Sihvo, H.** (1969). Karjalan löytäjät. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Sihvo, H.** (2002). Elävä Kivi. Aleksis Kivi aikansa. Helsinki: SKS.
- Sinisalo, S.** (2001). Eero Järnefelt 1863—1937. *Ate-neumin Julkaisuja numero 26*. Helsinki: F.G. Lönnberg.
- Valkonen, M. & O.** (1984). Kultakausi. Teoksessa: Valkonen, M. & O. *Suomen taide*. Osa 3. Porvoo: WSOY.